

O učebných štýloch žiakov

Učebný text pre študentov

UČEBNÉ ŠTÝLY ŽIAKOV

- Problematika učebných štýlov je relatívne nová a môžeme ju zaradiť do oblasti *psychodidaktiky*.
- Termín *učebný štýl* sa v praxi často zamieňa s termínom *kognitívny – poznávací štýl* (*cognitive style*). Rozdiely medzi nimi vysvetľujeme nižšie.
- Učitelia často adresujú svojim žiakom vetu: „*Nevieš sa učiť.*“ Učiteľ má pomôcť žiakovi naučiť sa učiť, nájsť efektívne a pre jedinca zrozumiteľné stratégie učenia sa, spoznať vlastný učebný štýl.
- Každý žiak v triede je iný a v poznávaní a učení sa preferuje vlastný štýl – *poznávací* aj *učebný*!
- Poznanie učebných štýlov a ich pozorovateľná aplikácia v edukačnej praxi učiteľov prispieva k *zvyšovaniu kvality vzdelávania*.
- **Autori**, ktorí sa problematike učebných štýlov venujú: J. Mareš¹, I. Turek², E. Petlák³, J. Škoda a P. Doulík⁴, V. Kosíková⁵.
- Autori sa zhodujú v tom, že napriek intenzívnemu výskumu nie je problematika učebných štýlov úplne vyriešená, v názoroch na ňu badať nejednotnosť, niekedy aj protirečivé rozpory, napr. vo výklade pojmu učebný štýl.

Vymedzenie pojmov podľa vyššie uvedených autorov:

Kognitívny štýl je spôsob, ktorý človek preferuje pri prijímaní a spracúvaní informácií. Je prevažne vrodenný, ťažko sa mení a je len v minimálnej miere viazaný na obsa.

- Kognitívne štýly sú základom pre postupný rozvoj individuálnych učebných štýlov a úzko súvisia s primárnou asociačnou štruktúrou jedinca.
- Informácie z oblasti neurodidaktiky a mozgovokompatibilného učenia sú v tejto súvislosti veľmi užitočné. Neuropedagogika a neurodidaktika sú v súčasnosti populárne v mnohých štátoch a považujú sa za revolúciu vo vzdelávaní v 21. storočí. Podrobnejšie túto problematiku analyzuje u nás E. Petlák⁶ a pri tvorbe koncepcie integrovaného tematického vyučovania (ITV) z nej vychádzala S. Kovaliková a K. Olsenová⁷.

Učebný štýl je súhrn postupov, ktoré jednotlivec v určitom období preferuje pri učení sa. vyvíja sa z vrodenného základu, ale v priebehu života sa mení a zdokonaľuje.

- Učebný štýl pomáha jednotlivcovi dosahovať dobré výsledky pri učení sa určitého typu učiva v určitej edukačnej situácii, ale môže mu komplikovať úspešnosť pri učení sa iného typu učiva v inej edukačnej situácii.
- Zvyčajne si svoj učebný štýl neuvedomujeme, systematicky ho neanalyzujeme a nehľadáme jeho zlepšenia. Zdajú sa nám samozrejmé. Dajú sa však diagnostikovať a v prípade potreby aj meniť, ale to je náročnejší proces, ktorý si vyžaduje osobnú disciplínu a podporu, pomoc rodičov, spolužiakov i ďalších odborníkov.
- Kognitívne procesy sú súčasťou učebného štýlu, pretože predstavujú vrodenný základ.

¹ MAREŠ, J. : *Styly učení žáků a studentů* Praha : 1998.

² TUREK, I.: *Didaktika*. Bratislava : 2010, s. 83 – 103.

³ PETLÁK, E.: *Inovácie v edukačnom procese*. Dubnica nad Váhom : 2012, s. 53 – 70.

⁴ ŠKODA, J. – DOULÍK, P. : *Psychodidaktika. Metody efektívneho a smysluplného učení a vyučování*. Praha : Grada Publishing, 2011, s. 45 – 87.

⁵ KOSÍKOVÁ, V. : *Psychologie ve vzdělávání a její psychodidaktické aspekty*. Praha : Grada Publishing, 2011, s. 187 – 200.

⁶ PETLÁK, E. : *Inovácie v edukačnom procese*. Dubnica nad Váhom : 2012, s. 35 – 52.

⁷ KOVALIK, S. – OLSEN, K. : *Integrované tematické vyučovanie*. Bratislava : 1996, 45 – 84.

Klasifikácia učebných štýlov

- V dôsledku rozdielného chápania individuálnych osobitostí učenia sa (prístup k učeniu, kognitívny štýl, učebný štýl, typ žiaka) v každej psychologickej škole existuje viacero kritérií rozdelenia – typológií učebných a kognitívnych štýlov či prístupov k učeniu sa.
- Zatiaľ neexistuje teória, ktorá by problematiku učebných štýlov zovšeobecnila, zjednotila tak, aby bola akceptovaná v širokej odbornej verejnosti.
- Uvádzame niekoľko vybraných klasifikácií podľa konkrétnych kritérií a následne ich stručne charakterizujeme, niektoré len vymenujeme, napr. podľa Gardnera (je dostupný na samoštúdium):

1. Dominancia mozgových hemisfér

Pravá hemisféra je typická pre divergentný (umelecký) kognitívny, učebný aj vyučovací štýl a pre nonverbálne myslenie a cítenie. Plní aj úlohu výberového filtra všetkých podnetov pôsobiacich na človeka a význam pochybných podnetov anuluje alebo redukuje. Žiaci sú intuitívni, vnímajú skôr celok ako detaily, potrebujú vzory a preferujú analogickú metódu. Pre učenie sa potrebujú určitú psychosociálnu klímu.

Ľavá hemisféra je typická pre racionálny (vedecký) kognitívny, učebný aj vyučovací štýl a zabezpečuje činnosti spojené s verbálnym a písomným prejavom. Žiaci preferujú túto hemisféru sú logickí, majú radi vo všetkom poriadok, systém, uprednostňujú štruktúrovaný štýl učenia sa aj vyučovania.

2. Motivácia a zámer

Povrchový (povrchný) učebný štýl spočíva v reprodukování učiva, pasívnom prijímaní poznatkov. Žiaci preferujú pamäťové učenie, memorovanie bez väčšieho úsilia o hlbšie pochopenie. Základný motív spočíva v splnení požiadaviek s vynaložením minimálneho úsilia a času. Prevláda u nich vonkajšia motivácia. Nerozlišujú v učive hlavné a vedľajšie, učivo chápu ako súbor izolovaných a vzájomne nesúvisiacich informácií, ktoré nedokážu spojiť do zmysluplného celku. Nepremýšľajú, neporovnávajú s vlastnými životnými skúsenosťami, repertoár ich učebných postupov je malý, nevedia, ako sa učiť. Tradičné vyučovanie podporuje tento učebný štýl. Výsledkom sú formálne vedomosti, malé porozumenie učiva a jeho rýchle zabúdanie.

Rozlišujeme dve odlišné podoby povrchového učebného štýlu:

Hĺbkový učebný štýl spočíva v snahe porozumieť učivu, vystihnúť jeho význam, rozumieť veciam a javom okolo seba. Žiaci sa učia nielen preto, aby splnili požiadavky, ale chcú vedieť preukázateľným spôsobom naučené aplikovať v praxi. Prevláda vnútorná motivácia. Pri učení hľadajú podstatné a nepodstatné, hlavné a vedľajšie, vytvárajú si štruktúry a systémy, hľadajú vzťahy a príčinné súvislosti, argumentujú, hľadajú dôkazy a logiku toho, čo sa učia. Konštruujú si svoj obraz učiva, začleňujú ho do svojho osobného systému poznania. Ich repertoár učebných postupov je bohatý, snažia sa ich zefektívňovať. Žiaci dokážu k učivu zaujímať vlastné stanovisko.

Utilitaristický (pragmatický, strategický medzištýl) sa vyznačuje žiakovou vypočítavosťou, snahou zapáčiť sa, votrieť sa do priazne učiteľa, často aj nekorektným spôsobom. V skutočnosti sa o učivo nezaujíma. V realite sa vyskytuje pomerne často v radoch vysokoškolákov.

3. Zmyslové preferencie (VARK)

Akronym VARK predstavuje prvé písmená štyroch anglických slov: **V**isual (vizuálny, zrakový), **A**ural (auditívny, sluchový), **R**ead/write (čítať/písať, verbálny, slovný) **K**inesthetic (pohybový). Vzhľadom k rozsiahlosti charakteristík všetkých štyroch

učebných, resp. kognitívnych štýlov, vyberáme len ich podstatné znaky. Podrobnejšie uvedené štýly analyzuje I. Turek ¹ a zároveň uvádza aj diagnostický dotazník k nim. Výstižne a stručne ich vymedzuje E. Petlák ²

Žiaci, preferujúci pri učení zrak uprednostňujú učivo v obrazovej podobe – obrázky, diagramy, grafy, mapy, fotografie, filmy, rôzne symboly. V texte si vyznačujú dôležité časti farebne a graficky (šípky, bloky, kružnice...). Majú radi bohato ilustrované a štruktúrované texty, pri vysvetľovaní sami používajú schémy a pojmové mapy. Radi sedia v predných laviciach, aby im nič neprekážalo pri sledovaní učiteľa. Učivo si dokážu predstaviť. Nemajú radi prednášky.

Žiaci preferujúci pri učení sluch sa najlepšie učia počúvaním a verbálnou komunikáciou, diskutovaním, preto sú pre nich vhodné skupinové formy práce. Dobre si zapamätajú počuté. Pri učení sa učivo nahlas opakujú. Takíto jedinci majú hudobný sluch i nadanie a predpoklady úspešne si osvojiť cudzie jazyky. Pri učení im neprekážajú zvukové kulisy v pozadí, naopak, hudba podporuje ich procesy učenia sa.

Žiaci preferujúci pri učení zrak v spojení so slovom uprednostňujú prácu s písaným textom. To, čo si prečítajú, dokážu fotografovať do pamäti a následne identicky v pamäti predstaviť. Počuté si zapisujú, dokážu pracovať samostatne, majú dobre rozvinuté abstraktné myslenie. Učiteľ podporuje tento štýl aj prácou s pracovnými listami, dostatočnými zdrojmi rôznych študijných materiálov.

Žiaci preferujúci pohybový učebný štýl potrebujú fyzickú činnosť, pohyb, manipuláciu s predmetmi, pomôckami. Často žujú žuvačky – uspokojujú tým potrebu pohybu³. Niektorí autori ho nazývajú *haptický*⁴. Nevydržia dlho sedieť, radi sa učia pri chôdzi. Ak na to nemajú priestor, potrebujú častejšie prestávku na krátke pohybové rytmické cvičenie⁵, potom dokážu pokračovať v učení (tzv. eurytmia – Waldorfská pedagogika). Mávajú dobrú motorickú koordináciu a s ľahkosťou si rozvíjajú psychomotorické spôsobilosti. Žiakom s týmto učebným štýlom vyhovujú laboratorné práce, praktické cvičenia, exkurzie, inscenačné metódy, rolové hra, projektové vyučovanie. Učitelia by v práci s týmto typom žiakom mali dbať na dôsledné uplatňovanie didaktickej zásady prepojenia teórie a praxe, školy so životom. Bývajú učiteľmi napomínaní kvôli vysokej pohybovej aktivite.

4. Prevažujúce druhy inteligencie (H. Gardner)

Teória amerického profesora Harwardskej univerzity H. Gardnera o existencii viacerých (ôsmich) inteligencií, od ktorých môžeme odvodzovať učebné štýly:

- lingvistický (jazykový, rečový),
- logicko-matematický,
- priestorový (vizuálny),
- telesno-kinestetický (pohybový),
- muzikálny (hudobný),
- interpersonálny,
- interpersonálny a
- prírodný učebný štýl.
- Vzhľadom k obľúbenosti a rozšírenosti uvedenej teórie v pedagogických kruhoch ich podrobne nevymedzujeme. Sú dostatočne rozpracované I. Turekom aj E. Petlákom vo vyššie uvedeních monografiách.
-

¹ TUREK, I. : *Didaktika*. Bratislava : 2010, s. 86 – 91.

² PETLÁK, E. : *Inovácie v edukačnom procese*. Dubnica nad Váhom: 2012, s. 56 – 57.

³ TUREK, I. : *Didaktika*. Bratislava: 2010, s. 90.

⁴ ŠKODA, J. – DOULÍK, P. : *Psychodidaktika. Metody efektivního a smysluplného učení a vyučování*. Praha : Grada Publishing, 2011, s. 50 – 51.

⁵ ZIELKE, W. : *Jak racionálně studovat*. Praha : 1984, s. 199.

5. Vzájomné spojenie schopnosti abstraktného a konkrétneho vnímania (A. Gregorc) a náhodného triedenia poznatkov

1. G. Pike a D. Selby¹ uvádzajú štyri odlišné spôsoby učenia sa podľa A. Gregorca, ktorý zdôrazňoval zhodne s inými odborníkmi v oblasti učebných štýlov, že neexistuje žiadny *dobry* alebo *zly* učebný štýl, lebo nikto sa neučí výlučne len jedným spôsobom. Určite v nich nájdeme prvky učebných štýlov z predchádzajúcich klasifikácií:

Konkrétne sekvenčný typ získava informácie cez zmyslovú skúsenosť. Myslí metodicky, rozvážne. Vyhovuje mu pedantný, detailný prístup k učeniu.

Abstraktno sekvenčný typ preferuje abstraktný, nereálny svet myšlienok, teórií a myšlienkových konštrukcií. Myslí logicky, analyzuje, syntetizuje a hodnotí. Uprednostňuje hovorené slovo, rád počúva.

Abstraktno náhodný typ pracuje intuitívne a vďaka tomu rozoznáva najjemnejšie rozdiely nálady a atmosféry. Myslenie vychádza z pocitov. Je komunikatívny, rád interaguje v skupine, záleží mu na rozvíjaní osobných vzťahov.

Konkrétne náhodný vychádza z reálneho sveta. Myslí divergentne, rád experimentuje, riskuje. Veci okolo seba objavuje inštinktívne, myslenie je impulzívne, poznanie často vyvodzuje z vlastných skúseností. Málokedy prijíma rady a odporúčania od vonkajšej autority.

6. Vnímanie reality a spôsob spracovania informácií (A. Kolb – model skúsenostného učenia)

- Vychádza zo spôsobu získavania skúseností (aktívne experimentovanie – reflektujúce pozorovanie).
- Z pretvárania týchto skúseností do formy vedomostí (konkrétne skúsenosť – abstraktná konceptualizácia).
- Existujúce 4stavy uceleného cyklu skúsenostného modelu predstavujú 4 spôsoby spracovávania informácií či adaptácie na okolitý svet. Každému z nich zodpovedá nejaký štýl učenia:
 1. získavanie konkrétnych skúseností = **štýl prežívania** = **aktívny typ** = **divergátor**
 2. reflektujúce pozorovanie = **vnímanie** = **reflektor typ** = **asimilátor**
 3. abstraktná konceptualizácia = **myslenie** = **teoretický typ** = **konvergátor**
 4. aktívne experimentovanie = **konanie** = **pragmatický typ** = **akomodátor**
- Viac a podrobnejších informácií nájdete v Didaktike I. Tureka.
- Štýly učenia sa spájajú so stratégiami učenia.

LITERATÚRA

KOSÍKOVÁ, V. : *Psychologie vzdělávání a její psychodidaktické aspekty*. 1. vyd. Praha : Grada publishing, 2011. 272 s. ISBN 978-80-247-2433-1.

KOVALIK, S. – OLSEN, K. : *Integrované tematické vyučovanie*. 1. vyd. Bratislava : FABER, 1996. 350 s. ISBN 80-967492-6-9.

LÁSZLÓ, K. Osobnosť žiaka. In LÁSZLÓ, K. – ŠKVARKOVÁ, Z. : *Didaktika*. 2. vyd. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta UMB, 2009. s. 36 –37. ISBN 978-80-8083-715-0.

MAREŠ, J. : *Styly učení žáků a studentů*. 1. vyd. Praha : Portál, 1998. ISBN 80-7178-246-7.

PETLÁK, E.: *Inovácie v edukačnom procese*. 1. vyd. Dubnica nad Váhom : Dubnický technologický inštitút, 2012. 158 s. ISBN 978-80-89400-39-3.

ŠKODA, J. – DOULÍK, P.: *Psychodidaktika. Metody efektivního a smysluplného učení a vyučování*. Praha : Grada Publishing, 2011.

TUREK, I. : *Didaktika*. 2. prepracované a dopl. vyd. Bratislava : Iura Edition, 2010. 598 s. ISBN 978-80-8078-322-8.

¹ PIKE, G. – SELBY, D. : *Globální výchova*. Praha : Grada, 1994, s. 83 – 87.